

Nr 4

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 18 januari 1963 dagtecknad proposition, nr 13, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård och

2) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft motionen nr 568 i första kammaren av herr Kaijser.

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård

Härigenom förordnas, att 21, 50, 55, 57 och 58 §§ lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

21 §.

1 m o m. *Polismyndighet skall ofördröjligen på lämpligt sätt tills vidare omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk,*

om han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv och faran är så överhängande, att länsstyrelsens beslut om tvångsintagning ej utan våda kan avvaktas, eller

om han utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv och det kan antagas, att han kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökan om tvångsintagning.

Polismyndigheten må ock *tills vidare* omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård.

2 m o m. Varder någon omhändertagen enligt 1 mom. innan ansökan gjorts om tvångsintagning, skall sådan ansökan *utan uppskov* göras.

1 m o m. *Föreligga sannolika skäl för att någon är hemfallen åt alkoholmissbruk samt*

för att han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv och för att faran är så överhängande, att länsstyrelsens beslut om tvångsintagning ej utan våda kan avvaktas, eller

för att han utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv och kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökan om tvångsintagning,

skall polismyndigheten ofördröjligen på lämpligt sätt tillfälligt omhändertaga honom.

Polismyndigheten må ock *tillfälligt* omhändertaga den *beträffande vilken sannolika skäl föreligga för att han är hemfallen åt alkoholmissbruk* och på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård.

2 m o m. Varder någon omhändertagen enligt 1 mom., innan ansö-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

kan gjorts om tvångsintagning, skall, därest den omhändertagne ej frigives, sådan ansökan göras senast dagen efter omhändertagandet. Finnes med hänsyn till utredningen längre uppskov erforderligt, må med ansökan anstå, dock skall den göras så snart ske kan och senast å femte dagen efter dagen för omhändertagandet. Göres ej ansökan som nu sagts, skall den omhändertagne omedelbart frigivas.

50 §.

Om beslutad — — — — — begiver sig.

I fall av behov har föreståndaren att med anlitan­de av arbetsförmedling, organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälp­a honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

I fall av behov har föreståndaren att i samråd med vederbörande nykterhetsnämnd och med anlitan­de av arbetsförmedling, organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälp­a honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

Det åligger nykterhetsnämnden i den kommun, där den permitterade vistas, att vid behov bistå den permitterade med lämpliga hjälpåtgärder.

55 §.

Missbrukar den utskrivne alkoholhaltiga drycker samt undandrag­er sig övervakning eller bryter mot meddelade lydnadsföreskrifter, må länsstyrelsen, om han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert liv eller sådan åtgärd prövas vara gagnlös, besluta, att han skall återintagas å allmän vårdanstalt.

Missbrukar den utskrivne alkoholhaltiga drycker samt undandrag­er sig övervakning eller bryter mot meddelade lydnadsföreskrifter, må länsstyrelsen, om han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert liv eller sådan åtgärd prövas vara gagnlös, besluta, att han skall återintagas å allmän vårdanstalt. Så-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

dant beslut må dock ej avse den som tidigare återintagits, med mindre efter föregående återintagning meddelats beslut jämlikt 18 §.

I ansökan — — — — — eller lydtnadsföreskrifter.
Bestämmelserna i — — — — — är fråga.

57 §.

Misstänkes den, som tvångsintagits å allmän vårdanstalt eller, på sätt i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten *ett år*, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

Misstänkes den, som tvångsintagits å allmän vårdanstalt eller, på sätt i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten *sex månader*, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

58 §.

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän vårdanstalt, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven ansökan hos anstaltens föreståndare eller hos socialstyrelsen gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän vårdanstalt under viss tid, som *dock ej må överskrida*

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän vårdanstalt, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven ansökan hos anstaltens föreståndare eller hos socialstyrelsen gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän vårdanstalt under viss tid, som *bedömes erforderlig*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ett år. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

med hänsyn till vårdbehovet, dock högst sex månader. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen ————— meddelade anvisningar.

Den, som ————— utskrivs tidigare.

Vad i ————— frivilligt intagna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119)
om verkställighet av bötesstraff

Härigenom förordnas, att 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Böter, som äro förfallna till betalning och ej erläggas, skola, där så kan ske, uttagas genom utmätning så ock medelst införsel enligt vad därom särskilt stadgas. Har den böt-fälde enligt meddelat beslut intagits å allmän *alkoholistanstalt* eller har han frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten *ett år*, må dock böter icke uttagas, som avse före intagandet begånget brott, utgörande fylleri eller förargelseväckande beteende, men ej tillika annat brott.

Böter, som äro förfallna till betalning och ej erläggas, skola, där så kan ske, uttagas genom utmätning så ock medelst införsel enligt vad därom särskilt stadgas. Har den böt-fälde enligt meddelat beslut intagits å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* eller har han frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten *sex månader*, må dock böter icke uttagas, som avse före intagandet begånget brott, utgörande fylleri eller förargelseväckande beteende, men ej tillika annat brott.

Utom egendom — — — — — nödig bostad.

9 §.

Där någon enligt meddelat beslut intagits å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* eller tvångsarbetsanstalt eller för samhällsvård i ungdomsvårdsskola eller där någon frivilligt ingått å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* och därvid

Där någon enligt meddelat beslut intagits å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* eller tvångsarbetsanstalt eller för samhällsvård i ungdomsvårdsskola eller där någon frivilligt ingått å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* och därvid

¹ Senaste lydelse av 4 § se SFS 1952:314 och av 9 § se SFS 1960:348.

(Gällande lydelse)

förbundit sig att kvarstanna å anstalten *ett* år, vare beslut om förvandling som dessförinnan meddelats förfallet; och må förvandling ej ske av böter som ådömts före intagandet. Böter, som ådömts efter intagandet men före utskrivningen, må ej förvandlas med mindre anstaltens styrelse det påkallar.

(Föreslagen lydelse)

förbundit sig att kvarstanna å anstalten *sex månader*, vare beslut om förvandling som dessförinnan meddelats förfallet; och må förvandling ej ske av böter som ådömts före intagandet. Böter, som ådömts efter intagandet men före utskrivningen, må ej förvandlas med mindre anstaltens styrelse det påkallar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrade regler i syfte att vidga polismyndighets befogenhet att tillfälligt omhänderta farliga alkoholmissbrukare. Nya och mera preciserade bestämmelser föreslås också beträffande tiden för kvarhållande hos polismyndigheten, innan ansökan inges om intagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Nykterhetsnämndernas ansvar för eftervården av den som försökspermitterats eller utskrivits från allmän vårdanstalt föreslås bli lagfäst. Bestämmelser föreslås om samråd mellan anstaltsföreståndaren och vederbörande nykterhetsnämnd rörande lämplig sysselsättning för den som skall lämna anstalten.

Bestämmelserna om återintagning på allmän vårdanstalt föreslås ändrade, så att sådan åtgärd inte skall få tillgripas mot en och samma person mer än en gång utan mellankommande prövning huruvida de allmänna förutsättningarna för tvångsintagning är för handen.

Längsta vårdtiden vid frivilligt ingående på allmän vårdanstalt föreslås sänkt från ett år till sex månader. I anslutning härtill föreslås ändringar i bestämmelserna rörande bortfall av vissa böter m. m. för den som frivilligt ingår på sådan anstalt.

Vidare redogöres i propositionen för vissa i nykterhetsvårdsutredningens betänkande Översyn av nykterhetsvården (SOU 1961:58) upptagna spörsmål rörande dels läkarrepresentation i nykterhetsnämnderna dels fylleri-förseelser som specialindikation för tvångsingripande, i vilka delar betänkandet ansetts icke böra föranleda lagändringar.

I det följande kommer av framställningen i propositionen att i huvudsak återges endast redogörelserna för gällande bestämmelser samt vad *föredragande departementschefen, statsrådet Aspling*, vid lagrådsremissen anfört som sina egna synpunkter. Beträffande övriga delar hänvisas till propositionen.

I motionen I: 568 har hemställts

»att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 13 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att en utredning med ingående analys av det nykterhetsläge som uppkommit efter 1954 års reform kommer till utförande och att tillskapandet av ytterligare möjligheter för klinisk forskning och undervisning rörande alkoholsjukdomar utredes».

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Tillfälligt omhändertagande av farliga alkoholmissbrukare m. fl.*Gällande bestämmelser*

Beslut om tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare meddelas enligt 18 § NvL av länsstyrelsen. Enligt 21 § skall dock polismyndighet ofördröjligen på lämpligt sätt tills vidare omhändertaga farlig alkoholmissbrukare, om faran är så överhängande, att länsstyrelsens beslut om tvångsintagning ej utan våda kan avvaktas. Samma skyldighet föreligger beträffande kringflackande alkoholmissbrukare, om det kan antagas, att han kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökan om tvångsintagning. Polismyndigheten äger också tills vidare omhändertaga alkoholmissbrukare, som på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård. Därest någon omhändertages så som nu sagts, innan ansökan gjorts om tvångsintagning, skall sådan ansökan göras utan uppskov.

För att omhändertagande skall kunna ske enligt 21 § NvL fordras enligt stadgandets ordalydelse, att de angivna förutsättningarna för omhändertagande är styrkta. Då ingripande påkallas, torde emellertid ofta tillräcklig bevisning saknas. I sådana fall måste därför polismyndigheten verkställa utredning, innan den kan taga ställning till frågan, huruvida omhändertagande bör ske. För det ingripande, som fordras för sådan utredning, torde i regel 12 § *allmänna polisinstruktionen den 4 juni 1948* (nr 331) utgöra grund. Detta stadgande medger polisman rätt att, om det för att upprätthålla allmän ordning är nödvändigt, tillfälligt omhändertaga den, vars uppträdande innefattar ett störande av eller en omedelbar fara för ordningen. Den som sålunda omhändertagits får enligt 13 § hållas i förvar endast så länge fara föreligger för att han kommer att fortsätta att störa ordningen. Tvekan föreligger rörande längden av den tid, under vilken en person kan hållas i förvar med stöd av nämnda stadgande i polisinstruktionen. Under alla förhållanden torde man dock böra utgå från att tiden är mycket kort.

Skrivelse från justitieombudsmannen

I en skrivelse den 1 december 1959 till Konungen har justitieombudsmannen med utgångspunkt från ett aktuellt fall funnit starka skäl tala för att bestämmelserna i 21 § NvL rörande befogenhet och skyldighet för polismyndighet att tillfälligt omhändertaga alkoholmissbrukare blir föremål för översyn och komplettering.

Utredningen om administrativa frihetsberövanden (SOU 1960: 19)

De av justitieombudsmannen aktualiserade spörsmålen har behandlats av utredningen om administrativa frihetsberövanden. Utredningen fram-

håller, att de frågor, som uppstår vid omhändertagande enligt 21 § NvL, ofta är vanskliga att avgöra. Därjämte är den tid, som står till polismyndighetens förfogande för utredning och bedömning av frågorna, mycket kort. Nämnvärd förlängning av denna tid framstår inte såsom önskvärd, eftersom frågan om tvångsintagning så skyndsamt som möjligt bör komma under prövning. Det synes under sådana förhållanden knappast rimligt att kräva full bevisning om att förutsättningarna för omhändertagande föreligger. Ett sådant krav torde ej heller upprätthållas i praxis. Dessa omständigheter motiverar enligt utredningens mening att 21 § NvL ändras så att polismyndigheten får tillfälligt omhänderta alkoholmissbrukare, då sannolika skäl finnes för att de i stadgandet angivna indikationerna är för handen. Detta bör gälla även den allmänna indikationen hemfallenhet åt alkoholmissbruk.

Utredningen anför vidare att, om tillfälligt omhändertagande kan ske på sannolika skäl, polismyndigheten bör äga fortsätta utredningen även efter omhändertagandet. Sådan utredning kan medföra, att skäl för omhändertagande ej längre finnes föreligga, varför frigivning bör ske. Med hänsyn härtill bör ej såsom för närvarande krävas obligatorisk ansökan om tvångsintagning, så snart omhändertagande ägt rum. Av rättssäkerhetsskäl bör — i analogi med föreskrifterna i rättegångsbalken rörande anhållande — i lagen uttryckligen angivas en tidsfrist, inom vilken antingen frigivning bör ske eller ansökan om tvångsintagning göras. I allmänhet torde beslut i nämnda hänseenden kunna meddelas dagen efter omhändertagandet. I vissa fall torde dock utredningen kräva längre tid. Det bör dock fordras, att ansökan om tvångsintagning göres senast å femte dagen från omhändertagandet. Om ansökan då ej sker, bör den omhändertagne alltid frigivas. Om polismyndigheten anser att frigivning inte kan ske, skall myndigheten därför, även om utredningen ej hunnit slutföras, senast å femte dagen efter omhändertagandet göra ansökan om tvångsintagning.

Departementschefen:

»Det av utredningen om administrativa frihetsberövanden framlagda förslaget om ändring i 21 § NvL har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran under remissbehandlingen. För egen del är jag också ense med utredningen om att lagstiftningen på denna punkt är i behov av revision. Genomföres utredningens förslag, erhålles ökad möjlighet att snabbt och effektivt ingripa mot farliga alkoholmissbrukare till skydd för anhöriga och andra, som kan vara utsatta för — kanske livshotande — fara från alkoholmissbrukarens sida. Samtidigt synes de av utredningen föreslagna reglerna avvägda på sådant sätt att man inte eftersätter kravet på tillfyllestgörande rättssäkerhetsgarantier för den mot vilken ingripandet riktas.

Jag förordar, att 21 § NvL ändras i enlighet med utredningens förslag.»

Eftervård

Gällande bestämmelser

Enligt 50 § NvL skall vid behov föreståndare för allmän vårdanstalt, med anlåtande av arbetsförmedling, organisation som utövar social hjälpverksamhet eller enskild person, i tid söka bereda lämplig sysselsättning åt den som försökspermitteras eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd. I 51 § stadgas, att anstaltens styrelse, där det ej på grund av särskilda omständigheter befinnes obehövt, skall ställa den permitterade under övervakning eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att besörja därom. Styrelsen må vidare, vare sig övervakning anordnas eller ej, meddela den permitterade lydadsföreskrifter. Enligt 54 §, som dock ej äger tillämpning beträffande den som ingått frivilligt på allmän vårdanstalt enligt 58 § NvL, gäller motsvarande vid utskrivning. *Stadgan den 23 november 1956 för allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare* (nr 551) innehåller i 33 § föreskrift om att anstaltsföreståndaren i regel skall inhämta yttrande från den nykterhetsnämnd, som tagit befattning med intagningen, innan försökspermission eller utskrivning beslutas. I praktiken tillämpas så gott som genomgående att övervakning uppdrages åt nykterhetsnämnd och att lydadsföreskrift om avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker meddelas i samband med beslut om övervakning.

Departementschefen:

»Eftervårdens utomordentligt stora betydelse för att ett gott resultat skall uppnås i samhällets strävanden att återföra alkoholmissbrukare till ett nyktert leverne är allmänt erkänd. Det är särskilt under den första tiden efter anstaltsvistelsen, som påfrestningar möter och som vederbörande ofta behöver stöd från de nykterhetsvårdande organen, om ett återfall skall kunna undvikas. De åtgärder som kan komma i fråga är sådana som övervakning och läkarkontakt, bostads- och arbetsanskaffning, inackorderingshemsvård och familjevård, åtgärder för tillgodoseende av olika materiella hjälpbehov m. m. I en del speciella fall förekommer det att anstalten upprätthåller direkt förbindelse med vårdtagaren. Anstalten har dock inte så goda möjligheter att bedöma och tillgodose vårdbehov i de ofta förekommande fallen då den vårdbehövande vistas på långt avstånd från anstalten och ej kan stå under dess omedelbara tillsyn. Den regelmässiga ordningen är därför att övervakningen uppdrages åt en nykterhetsnämnd, varvid det förutsättes att den övervakades behov av bistånd skall uppmärksammas inom övervakningens ram.

Det ligger i öppen dag att en stor del av ansvaret för eftervården måste ankomma på nykterhetsnämnderna, som i de flesta fall har de största möjligheterna att på nära håll följa en försökspermitterad eller utskriven persons förhållanden efter anstaltsvistelsen. Det torde ej heller i princip

råda några delade meningar på denna punkt. Likväl synes det önskvärt med ett lagstadgande, som mera direkt än vad nu är fallet fastslår nykterhetsnämndernas ansvar härvidlag. Ett sådant stadgande bör dock inte ges den avfattningen att det samtidigt befriar vederbörande anstalt från ansvar för eftervården.

Med utgångspunkt från det anförda föreslår jag, att 50 § NvL tillföres ett tredje stycke, vari stadgas att det skall åligga nykterhetsnämnden i den kommun, i vilken den tillåter vistis, att vid behov bistå den tillåterade med lämpliga hjälptåtgärder. På grund av hänvisningen i 54 § NvL kommer detsamma att gälla vid utskrivning. Då övervakning i förekommande fall normalt brukar utövas av nykterhetsnämnden i den kommun, där den övervakade vistis, torde det föreslagna stadgandet mera sällan leda till att mer än en nykterhetsnämnd befattar sig med samma person. Där så sker synes detta inte i och för sig ge anledning till betänkligheter. Det torde kunna förutsättas att uppkommande spörsmål kan lösas genom samarbete nämnderna emellan.

För att betona vikten av att vid planering för tillåtering eller utskrivning samråd äger rum mellan anstalten och berörda nykterhetsnämnder föreslår jag vidare, att i 50 § andra stycket intages ett uttryckligt stadgande om att föreståndaren för anstalten vid behov skall samråda med vederbörande nykterhetsnämnd. Sådant samråd kan visa sig erforderligt både med den nykterhetsnämnd, som tagit befattning med ärendet angående intågning på anstalten, och med nämnden i den kommun, dit den tillåterade eller utskrivne skall bege sig.»

Återintågning på allmän vårdanstalt

Gällande bestämmelser

Vid utskrivning från allmän vårdanstalt kan med stöd av 54 § NvL meddelas beslut att den utskrivne under viss tid — längst ett år — skall stå under övervakning eller iakttaga lydnessföreskrift. I händelse av återfall under denna tid äger länsstyrelsen besluta om återintågning enligt ett förenklat förfarande, varom stadgas i 55 §. I ansökan om sådan återintågning skall anges i vilka avseenden den utskrivne brutit mot meddelade föreskrifter samt lämnas redogörelse för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen. Däremot behöver förhandenvaron av hemfallenhet åt alkoholmissbruk eller tillämpligheten av viss specialindikation icke påvisas. Återintågning enligt 55 § är vanlig. Sålunda låg beslut enligt denna paragraf till grund för mellan en fjärdedel och en femtedel av de under år 1959 verkställda tvångsintågningarna.

Nykterhetsvårdsutredningen (SOU 1961: 58)

Utredningen framhåller, att konsekvenserna av nu gällande bestämmelser om återintågning stundom synes mindre tillfredsställande i fall, där

upprepade återintagningsbeslut meddelats i följd, något som icke är alldeles ovanligt.

De påtalade olägenheterna skulle enligt utredningen till stor del kunna övervinnas genom sådan ändring av gällande bestämmelser, att en primär tvångsintagning icke kan följas av mer än en återintagning enligt 55 § NvL. För förnyad tvångsintagning skulle erfordras nytt förordnande, grundat på prövning av hemfallenhet och viss specialindikation. Utredningen föreslår sådan inskränkning i 54 § NvL, att utskrivning av den som återintagits enligt 55 § ej må förenas med övervakning eller lydadsföreskrift. Härigenom skulle förutsättningarna för ny återintagning enligt sistnämnda lagrum bortfalla.

Departementschefen:

»Utredningens uppfattning att återintagning inte bör få förekomma mer än en gång utan att alla förutsättningar för intagning på anstalt ånyo provas har goda skäl för sig. En lagändring bör dock enligt min mening inte, såsom utredningen förordat, göras i form av en ändring i 54 § NvL, innebärande att beslut om övervakning eller lydadsföreskrifter inte skall få meddelas beträffande den som återintagits med stöd av 55 §. Behovet av effektiv eftervård är inte mindre i dessa fall än i andra. Det åsyftade målet synes lämpligare kunna nås genom att i 55 § direkt föreskrives, att återintagning som där sägs inte får ske av den som tidigare blivit föremål för sådan åtgärd, såvida inte under mellantiden beträffande honom ånyo meddelats förordnande om tvångsintagning i vanlig ordning enligt 18 §. Med en sådan utformning bibehålles möjligheten att vid utskrivning av den som blivit föremål för återintagning besluta om övervakning och lydadsföreskrifter som ett led i eftervården. Visserligen kan härvid inte det förenklade återintagningsförfarandet enligt 55 § utnyttjas som sanktion, om den utskrivne undandrar sig övervakningen eller bryter mot lydadsföreskrift, men möjligheten att vid återfall i alkoholmissbruk frågan om ny tvångsintagning enligt 18 § ånyo tages upp torde dock inte vara utan betydelse för den utskrivnes inställning till de eftervårdande åtgärderna.»

Frivillig vård på allmän vårdanstalt

Gällande bestämmelser

Enligt 58 § NvL kan den som är hemfallen åt alkoholmissbruk frivilligt ingå på allmän vårdanstalt. Han får därvid förbinda sig att kvarstanna på anstalten viss tid, som ej får överstiga ett år. Den frivilligt ingångne är i de flesta hänseenden likställd med den tvångsintagne. Den viktigaste olikheten hänför sig till utskrivningsförfarandet. Härvid gäller att anstaltens styrelse icke har befogenhet att ställa en frivilligt ingången under övervakning eller ålägga honom lydadsföreskrifter såsom vid utskrivning av tvångsintagen. Angående övervakning och föreskrifter vid försöksper-

mission samt anstalts befogenhet att besluta om återhämtande från sådan permission gäller däremot samma bestämmelser för tvångsintagna och frivilligt ingångna. Beträffande ansökan om försökspermission föreligger den ur praktisk synpunkt mindre viktiga skillnaden, att en frivilligt ingången äger få sådan ansökan prövad när som helst, under det att skyldighet ej föreligger att upptaga sådan ansökan av tvångsintagen innan fyra månader av vårdtiden förflutit. Medan vårdtiden vid tvångsintagning är ett eller två år — den längre tiden gäller om vederbörande förut varit intagen på allmän anstalt och ej fem år förflutit efter hans utskrivning — och i speciella fall kan förlängas efter prövning i särskild ordning enligt 45 § NvL, är vårdtiden för frivilligt ingången som nämnts högst ett år.

Den i 58 § NvL angivna vårdtiden har betydelse även i straffrättsligt avseende. Om någon, som frivilligt ingått på allmän vårdanstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna ett år, misstänkes att före utskrivningen ha begått brott, varå icke kan följa högre straff än böter eller fängelse sex månader, skall det enligt 57 § NvL ankomma på statsåklagaren att efter samråd med anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. En förutsättning för bestämmelsens tillämpning är att brottet hör under allmänt åtal eller av målsäganden angivits till åtal. Särskilda regler gäller om brottet begåtts innan den intagne fyllt 18 år.

I 4 § *lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff* (nr 119) stadgas bl. a., att hos den som frivilligt ingått på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och förbundit sig att kvarstanna ett år på anstalten icke må uttagas böter som avser brott begångna före intagningen, såvida fråga är om fylleri eller förargelseväckande beteende och böterna ej tillika avser andra brott. Enligt 9 § samma lag skall, där någon frivilligt ingått på anstalt som nu sagts och förbundit sig att kvarstanna där ett år, beslut om förvandling av böter, som meddelats före intagningen, vara förfallet. Ej heller får i sådant fall förvandling ske av böter, som ådömts före intagandet. Böter som ådömts efter intagandet men före utskrivningen får ej förvandlas utan att anstaltens styrelse påkallar det.

Departementschefen:

»Nuvarande system innebär inte några formella hinder mot att den förbindelse att kvarstanna på anstalten, som avkräves vid ansökan om frivillig intagning, får avse kortare tid än ett år. I praktiken har det dock visat sig att den tid, som vederbörande får förbinda sig att kvarstanna på anstalten, blir lika lång som den medgivna maximitiden ett år. Uppenbarligen måste en så lång vårdtid i många fall te sig avskräckande för den som överväger att frivilligt gå in på en anstalt. Därigenom kan den som i och för sig skulle ha god nytta av anstaltsvården komma att avhållas från att söka sig dit, även om på grund av försökspermission på ett tidigt stadium vårdtiden på anstalten normalt är avsevärt kortare än ett år.

Enligt min mening bör lagstiftningen vara så utformad att den inte mot-

verkar en behandling med korta vårdtider. Det är också angeläget att vårdtiden inte bestämmes schablonartat utan individuellt med utgångspunkt från en bedömning av vårdbehovet i det enskilda fallet. Som en yttersta gräns, till vilken vårdtiden kan sättas vid frivilligt ingående på anstalt, synes lämpligen böra gälla en tid av sex månader i stället för som nu ett år. Vad här sagts föreslås komma till uttryck genom att i 58 § stadgas att den, som frivilligt önskar ingå på anstalt, skall förbinda sig att kvarstanna där under viss tid, som bedömes erforderlig med hänsyn till vårdbehovet, dock högst sex månader. Förbindelsen skall alltså avse en bestämd tidrymd och bedömningen med hänsyn till vårdbehovet får göras på förhand vid fastställandet av längsta vårdtiden.

Med den nu förordade ändringen i 58 § blir det inte möjligt att i åtalningsreglerna i 57 § NvL eller i 4 och 9 §§ bötesverkställighetslagen som förutsättning för vissa rättsverkningar fordra att vederbörande förbundet sig att kvarstanna ett år på anstalten. Jag förordar att kravet på ett års anstaltsvistelse ändras till sex månader, dvs. maximala vårdtiden enligt 58 § NvL i dess föreslagna lydelse. Enligt mitt bedömande bör en sådan ändring kunna ske utan att någon risk föreligger för att bestämmelserna skall leda till missbruk. Däremot bör frivilligt ingående på anstalt i förening med förbindelse att kvarstanna kortare tid än sex månader inte kunna åberopas för tillämpning av de berörda reglerna.»

De i propositionen framlagda författningsförslagen har av *lagrådet* lämnats utan erinran.

Utskottet

I förevarande proposition föreslås vissa ändringar i nykterhetsvårdslagen samt, som följd därav, jämkningar i lagen om verkställighet av bötesstraff. Genom ändringar i 21 § nykterhetsvårdslagen utvidgas polismyndighets befogenhet att tillfälligt omhänderta farliga alkoholmissbrukare. Likaså preciseras den tid polismyndighet må kvarhålla en omhändertagen innan ansökan om intagning på vårdanstalt behöver göras. I 50 § nykterhetsvårdslagen fastslås dels nykterhetsnämndernas ansvar för den som försökspermitterats eller utskrivits från vårdanstalt, dels anstaltsföreståndarens skyldighet att samråda med vederbörande nykterhetsnämnd rörande hjälpåtgärder för den som skall lämna anstalten. Vidare ändras bestämmelserna om återintagning på så sätt, att återintagning inte får tillgripas mot en och samma person mer än en gång utan mellankommande prövning huruvida de allmänna förutsättningarna för tvångsintagning är för handen. Genom ändringar i reglerna beträffande frivilligt ingående på allmän vårdanstalt fastslås, att den tid vederbörande förbinder sig att kvarstanna å anstalten skall anpassas efter vårdbehovet. Samtidigt sänkes den längsta vårdtiden från ett år till sex månader. Av denna ändring följer vissa

jämkningsreglerna om åtal, indrivning av böter, m. m. beträffande den som frivilligt ingår å allmän vårdanstalt.

Genom precisering av tiden för tillfälligt omhändertagande och inskränkning av möjligheterna till återintagning har viktiga rättssäkerhetsintressen tillgodosetts. Även i övrigt synes de i propositionen föreslagna ändringarna ändamålsenliga.

Vid ärendets behandling har inom utskottet upplysts, att vissa svårigheter föreligger i fråga om tillgången på lämpliga förvaringslokaler vid omhändertagande enligt 21 § nykterhetsvårdslagen. Utskottet finner det angeläget, att denna fråga snarast får en tillfredsställande lösning.

I motionen I: 568 framhålles behovet av utredning med ingående analys av det nykterhetsläge som uppkommit efter 1954 års reform på nykterhetsvårdens område. Motionären påpekar också det angelägna i att den kliniska forskningen och undervisningen rörande alkoholsjukdomar intensifieras.

De synpunkter som framlägges i motionen avser för nykterhetsvården betydelsefulla frågor. För att rätt kunna bedöma hithörande problem torde emellertid fordras ett väsentligt mera omfattande material än vad som är för utskottet tillgängligt i detta ärende. Utskottet anser sig med hänsyn härill icke lämpligen i förevarande sammanhang böra till närmare behandling upptaga de spörsmål som beröres i motionen. Utskottet får därför avstyrka motionen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 13;

B. att motionen I: 568 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand*, Nils Elowsson, Kaijser, fru Carlqvist, fröken Nordström, herrar Lars Larsson, Edström* och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herr Rimmerfors, fröken Wetterström, herr Odhe*, fröken Sandell*, herrar Wiklund i Stockholm, Johansson i Södertälje, Wahrendorff och Svensson i Kungälv.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Kaijser och fröken Wetterström.